

Ftalater i leksaker

Tillsynsprojekt 2006

Maria Mattsson

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	sid 1
2 Syfte och mål	sid 1
3 Avgränsning	sid 1
4 Metod/genomförande	sid 1
5 Fakta om ftalater	sid 2
6 Resultat	sid 2
7 Åtgärder	sid 7
8 Diskussion	sid 7
9 Slutsatser	sid 8

Bilaga 1: Tillsynsplan

Bilaga 2: Projektplan

Bilaga 3: Checklista

1 Bakgrund

I verksamhetsplaneringen (VEP) för 2006 avsattes 0,6 personmånad för tillsyn av farliga ämnen i varor (GM 1, se bilaga 1). Under 2006 inriktades tillsynen av farliga ämnen i varor mot förekomsten av ftalater i leksaker. Enligt VEP och projektplan (se bilaga 2) skulle provtagning av ftalater i leksaker ske på 10 försäljningsställen under 2006. Information om gällande regler för ftalater i leksaker skickades dock ut till flertalet försäljningsställen i Luleå (alla som kunde tänkas sälja leksaker, även t ex livsmedelsbutiker).

2 Syfte och mål

Leksaker och barnavårdsartiklar av plast som säljs i Luleå kommun ska inte innehålla ftalater i strid med gällande bestämmelser. Försäljare av leksaker och barnavårdsartiklar ska vara medvetna om gällande regler. Ett antal stickprover tas ut bland leksaker som säljs i Luleå kommun för att få en uppfattning om hur läget är innan de nya reglerna träder i kraft.

3 Avgränsning

Informationsmaterialet skickades till alla försäljningsställen i kommunen där det bedömdes troligt att även leksaker och barnavårdsartiklar kunde finnas för försäljning. 10 av dessa valdes ut för provtagning. Urvalet gjordes på så sätt att rena "leksaksaffärer" var givna. För övrigt valdes presentbutiker, stormarknader, livsmedelsaffärer, bokhandlare och dylikt ut med den begränsningen att företaget inte skulle ha inspekterats i samband med något av de andra GM-projekten under 2006 (kemiska produkter (GM 4) eller kosmetiska och hygieniska produkter (GM3)). En leksak på varje försäljningsställe valdes ut (ibland togs dock flera exemplar av samma leksak för att få tillräcklig mängd för provtagning). Genom urvalet av leksaker försökte vi få så stor spridning som möjligt av olika leksaker.

4 Metod/genomförande

Ett informationsblad sammanställdes och skickades ut till detaljhandeln. Ett mindre antal av dessa valdes ut för inspektion och provtagning/analys av några utvalda produkter. Vid inspektionen ställdes några frågor till företaget enligt en i förväg iordningställd checklista (bilaga 3). Därefter köptes den leksak som valts ut för provtagning.

Utvalda leksaker fotograferades och skickades därefter till Analytica AB för analys. Analys gjordes enligt Analyticas paket OL-4 "Bestämning av ftalater i leksaker". Mätning utförs med GC-MS. Rapporteringsgränsen är lägre än 0,1 %, minsta provmängd är 50 gram.

OL 4- Ftalater
dimetylfталat
di-pentylftalat
dietylfталat
di-(2-etylhexyl)ftalat (DEHP)
di-n-propylftalat
butylbensylftalat (BBP)
di-n-butylftalat (DBP)
di-cyklohexylftalat
di-isobutylftalat
di-isononylftalat (DINP)
di-isodecylftalat (DIDP)
di-n-oktylftalat (DNOP)

Information om resultatet av provtagningen skickades sedan ut till berörda företag tillsammans med Kemikalieinspektionens nya faktablad "Ftalater i leksaker" från december 2006. De företag vars leksaker inte klarar de nya reglerna informerades om att det som finns i hyllor och i lager får säljas slut (eftersom de "satts ut på marknaden" innan reglerna började gälla) men att de bör försäkra sig om att de produkter som levereras till dem i framtiden uppfyller gällande regler.

Kemikalieinspektionen informeras om resultatet av detta projekt och får projektrapporten för kännedom.

5 Fakta om ftalater

Ftalater är samlingsnamnet på en grupp kemiska ämnen som används bland annat som mjukningsmedel i plast. Leksaker och andra produkter avsedda för barn kan därför innehålla ftalater.

Vissa ftalater misstänks kunna påverka människans fortplantningsförmåga (vara reproduktionsstörande). Ftalaterna DEHP, DBP och BBP är klassificerade som reproduktionsstörande. För tre andra ftalater har klassificering som reproduktionsstörande inte kunnat göras eftersom vetenskaplig information saknas eller är motstridig. Det kan dock inte uteslutas att även dessa ftalater utgör en risk om de används i leksaker och barnavårdsartiklar. Exponering av DINP, DIDP och DNOP bör därför undvikas i så stor utsträckning som möjligt, särskilt när det gäller produkter som kan stoppas i munnen.

Regler

Efter 16 januari 2007 gäller att ftalaterna DEHP, DBP och BBP inte får användas som ämne eller som beståndsdelar i preparat i koncentrationer som överstiger 0,1 % uttryckt i massa av det mjukgjorda materialet i leksaker och barnavårdsartiklar. För ftalaterna DINP, DIDP och DNOP gäller detsamma för leksaker och barnavårdsartiklar **som barn kan stoppa i munnen.**

Leksaker eller barnavårdsartiklar som innehåller ftalaterna i en koncentration som överstiger ovan nämnda gränsvärde får inte släppas ut på marknaden. Haltgränsen 0,1 % gäller den sammanlagda halten av DEHP, DBP och BBP eller DINP, DIDP och DNOP.

Aktuella regler är direktiv 2005/84/EG och Kemikalieinspektionens föreskrifter KIFS 1998:8 kap. 10 § 4b.

6 Resultat

Nedan redovisas de olika leksaker som provtagits samt resultatet av provtagningen. Samtliga leksaker kan stoppas i munnen enligt vår bedömning och därmed gäller förbud mot samtliga av de sex ftalater som berörs av bestämmelserna.

Badleksak "Orca"

Innehåller ftalaterna DEHP (6,2%), DIDP (0,13 %) och DINP (2,3%)

Bedömning: uppfyller inte de nya reglerna.

"My little Pony"

Innehåller ftalaterna DIDP (1,3 %) och DINP (7,6 %)

Bedömning: uppfyller inte de nya reglerna.

Dockan "Princess Sissy"

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: Uppfyller de nya reglerna.

Skräckbollen

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: Uppfyller de nya reglerna

Bamse Badbok

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: Uppfyller de nya reglerna

Stretchorm

Svårtydda analysresultat; innehåller ftalaterna DIDP ($< 0,005\%$) och DINP ($< 0,045\%$) $=< 0,05\%$

Bedömning: Uppfyller de nya reglerna

”Pretty Pony”

Innehåller ftalaterna DNOP (0,32%), DIDP (0,07 %) och DINP (29 %)=29,39 %.

Bedömning: Uppfyller inte de nya reglerna

Badkarsdjur

Innehåller ftalaterna DIDP (0,012%) och DINP (0,099%) = 0,11%. Innehåller också DEHP (0,076 %), vilket dock underskrider gränsvärdet 0,1 %

Bedömning: Uppfyller inte de nya reglerna.

Fashion Handbag

Innehåller ftalaterna DEHP (3,5 %), DNOP (0,058 %), DIDP (0,17 %) och DINP (8,8 %). De tre sistnämnda = ca 9 %

Bedömning: Uppfyller inte de nya reglerna

Stretchdinosaurie

Svårtydda analysresultat; innehåller ftalaterna DIDP (< 0,008 %) och DINP (< 0,038 %) = < 0,046 %

Bedömning: Uppfyller de nya reglerna.

Sammanfattande bedömning

Av de analyserade leksakerna bedöms fem stycken uppfylla de nya reglerna gällande ftalatinnehåll; Princess Sissy, Skräckbollen, Bamse Badbok, Stretchormen och Stretchdinosaurien. Fyra av leksakerna är klart underkända och innehåller ftalater i halter som kraftigt överstiger gränsvärdet 0,1 %; Badleksaken "Orca", My Little Pony, Pretty Pony och Fashion Handbag. En leksak innehåller ftalater precis över gränsvärdet; Badkarsdjuren. De två olika varianterna på "streichleksaker", ormen och dinosaurien kunde inte analyseras med samma noggrannhet som övriga leksaker (förhöjda kvantifieringsgränser) på grund av andra ämnen som störde analysen. Resultatet tyder dock på att båda leksakerna uppfyller de nya reglerna.

7 Åtgärder

Samtliga inspekterade företag har i förväg fått ett informationsblad och efter analysen en information om aktuellt resultat och ytterligare information om vad som gäller i framtiden för ftalater i leksaker.

Inget av företagen har brutit mot någon nu gällande regel och det har därför inte varit aktuellt med några förelägganden eller förbud eller åtalsanmälningar.

8 Diskussion

De regler som gäller i Sverige t o m 16 januari 2007 är delvis annorlunda än de som införs i och med att de EU-gemensamma ftalatreglerna träder i kraft. Tidigare regler gällde endast för leksaker och barnartiklar som är avsedda för barn under tre år. En annan begränsning var att leksaken/barnartikeln skulle kunna stoppas i munnen. För de produkter som omfattades gällde dock ett förbud mot alla ftalater, ingen haltgräns.

De nya reglerna gäller för sex utpekade ftalater, DEHP, DBP, BBP, DINP, DIDP och DNOP. För tre av ftalaterna gäller förbudet alla leksaker och barnavårdsartiklar, oavsett om de kan stoppas i munnen eller inte (DEHP, DBP och BBP). För de tre andra gäller förbudet om leksaken/barnavårdsartikeln kan stoppas i munnen.

En haltgräns har införts; 0,1 % av mängd ftalat i den mjukgjorda plasten. De nya reglerna gäller även för barn över tre år (enligt leksaksdirektivet anges åldersgränsen för barn till 14 år). Haltgränsen 0,1 % är vald för att om ftalaterna ska ha en mjukgörande funktion behöver halten överstiga 0,1 %. Ftalatinnehåll med halter under 0,1 % betraktas därför som föroreningar, inte som medvetet tillsatta.

De produkter som omfattas får inte *släppas ut på marknaden*. Kemikalieinspektionen och EU-kommissionen definierar "sätta ut på marknaden" som den första gången en produkt lämnar tillverkaren eller passerat tullen till ett EU-land. Produkter som tillverkades eller importerades och fanns i lager innan reglerna trädde i kraft omfattas inte. EU-kommissionen har dock påpekat att avsikten med reglerna är att de produkter som omfattas ska försvinna från marknaden så snart som möjligt och att det därför inte är meningen att man ska kunna lägga upp stora lager före bestämmelserna träder ikraft för att sedan sälja ut under flera år. Enligt kommissionen är en rimlig tid tre månader.

Ur tillsynssynpunkt kommer det inte att bli lätt att följa upp denna bestämmelse. Först kommer det att bli en övergångstid innan de produkter som redan finns på marknaden är slutsålda. Intresset för att köpa badleksaker som ska användas utomhus är relativt svalt i vår del av Europa under vinterhalvåret. Det kommer därför av detta skäl att ta längre tid än de tre månader som kommissionen anger innan vissa av de produkter som fanns i lager under tiden för detta projekt är slutsålda.

Det räcker alltså i framtiden inte att konstatera om leksaken/barnavårdsartikeln omfattas av bestämmelserna och om de innehåller ftalater eller inte. Man måste också utreda om produkten satts på marknaden efter 16 januari 2007. Detta kanske inte är helt enkelt om produkten är köpts in från något annat EU-land som i sin tur tillverkat eller importerat produkten. I de fall där vi konstaterar otillåtna mängder ftalater men vi inte kommer vidare på egen hand landar det nog i att vi får informera Kemikalieinspektionen som får ta med denna information i det EU-samarbete som bedrivs.

Trots detta vore det intressant att följa upp detta projekt, t ex under 2008, då det enligt EU-kommissionens ambitioner borde vara fritt från leksaker och barnavårdsartiklar med otillåtna mängder ftalater på marknaden.

9 Slutsatser

Projektet har varit intressant för vår egen del och har förhoppningsvis också kunnat vara en väckarklocka för de företag som konstaterats sälja produkter innehållande (i framtiden) otillåtna ftalater. Av de frågor som ställts vid inspektionstillfället har framkommit att man ofta har stort förtroende för sina leverantörer och att dessa bevakar hälso- miljö och säkerhetsfrågor för de produkter som man köper från dessa. Det skadar dock inte att företaget är aktiva och ställer krav på sina leverantörer. Flera företag har också centrala inköpsorganisationer som uppges bevaka dessa frågor. Även dessa bör dock uppmärksammas på resultatet.

GIFTFRI MILJÖ

GM 1

Farliga ämnen i varor

Beskrivning av problemområdet:

Kemiska ämnen är en del av vårt vardagliga liv. De behövs men det finns en baksida. Ämnena kan vara farliga både för människors hälsa och miljön och skadorna kan undå upptäckt i decennier. Många kemiska ämnen har också en roll i uppkomsten av allergier och cancer. Kemiska ämnen kan tas upp och lagras i våra kroppar. En del ämnen liknar våra kroppsegna hormoner och det kan ge effekter som skador på arvs massa och forterskadorna. Farliga kemiska ämnen används idag i vardagliga produkter. Det kan vara exempelvis ftalater i leksaker, kreosot eller tungmetaller i träskyddsbehandlat virke. Till problemområdet hör även användning av slam och slammets innehåll av föroreningar.

Problemområdet är avgränsat till varor där det finns begränsningar i lagstiftningen för användningen (Förordning 1998:944 om förbud mm i vissa fall i samband med hantering, införsel, och utförsel av kemiska produkter, KIFS 1998:8 kap 9 och 10.

Problemområdets storlek, allvarlighet och trend:

Problemområdet är stort och mycket allvarligt. Trenden är oförändrad.

Underlag för bedömning av tillsynsbehovet:

Rapport från Kemi: "Information om varors innehåll av farliga ämnen" 29 oktober 2004.

Tillsynsmetod:

Problemområdet innehåller i sig en mängd olika företeelser, t ex ftalater i leksaker, träskyddsbehandlat virke, nickel osv. Tillsynen läggs på olika saker olika år. Tillsyn av ftalater i leksaker år 1 med anledning av skärpta regler för ftalatinnehållet i leksaker som träder i kraft under 2006.

Information om de skärpta bestämmelserna om ftalater i leksaker skickas ut till detaljhandeln (leksaksaffärer m fl). Inspektion av ett mindre antal (10 st) utvalda leksaksförsäljare (och andra butiker som även säljer leksaker) för att se vilka rutiner som finns för att säkerställa att plastleksaker och barnartiklar inte innehåller ftalater. Provtagning för att kontrollera ftalatinnehållet i några utvalda produkter.

År 2 läggs tillsynens fokus på någon annan varugrupp. Tiden är beräknad på fyra år.

Tillsynen görs där försäljning sker, inte vid användning.

Personalbehov för tillsynsmetoden: 2,4 personmånader

Kostnader: 19 500 kr

Intäkter: Del i tillsynsavgift

Kommentar: $1\,450 + 400 \text{ kronor/prov} * 10 + 100 \text{ kronor/leksak} * 10 = 19\,500$ kronor. Tiden är beräknad på 10 inspektioner / år + tid för att ta fram informationsmaterial.

Upprättad av: .MAM

Datum: 051101

Farliga ämnen i varor

Beskrivning av problemområdet:

Tillsynsmetod om annan än i behovsutredningen:

Myndighetsutövning

År 1

Personalbehov för tillsynsmetoden: 0,6 personmånader / år

Kostnader: 19 500 kr

Intäkter: 6 000 kr

Görs av:

Tid:

Arbetsfördelning:

 Service

pm/år

 ÄO

pm/år

 Projekt

0,60 pm/år

pm/år

År 2

Personalbehov för tillsynsmetoden: 0,6 personmånader / år

Kostnader: kr

Intäkter: 6 000 kr

Senare

Personalbehov för tillsynsmetoden: 0,6 personmånader / år

Kostnader: kr

Intäkter: 6 000 kr

Kommentar:

Upprättad av: MAM

Datum: 051213

PROJEKTPLAN

Namn på projektet: Farliga ämnen i varor	Tid när projektet utförs: V 39-50
Projektledare: Maria Mattsson	Paketets nummer: GM 1

Deltagare i projektet

Maria Enkvist

Bakgrund

Kemiska ämnen är en del av vårt vardagliga liv. Vissa av dessa kemikalier kan dock vara farliga för vår hälsa eller miljön.

Ftalater är namnet på en grupp kemiska ämnen som baseras på ftalsyra. Ftalater kommer bland annat ut i miljön genom läckage och spridning från varor och avfallsupplag. Människor kan exponeras genom t ex inandning, föda, vatten eller direktkontakt. Dessutom kan barn exponeras via leksaker och barnavårdsartiklar som stoppas i munnen. Vissa ftalater misstänks kunna störa människans fortplantningsförmåga (reproduktionsstörande).

Det har kommit nya EU-regler för ftalater i leksaker och barnavårdsartiklar. Dessa regler träder i kraft 16 januari 2007 och ersätter då de nuvarande reglerna. En skillnad mellan nuvarande regler och de som kommer nästa år är att åldersgränsen på tre år är borttagen.

Syfte och mål

Leksaker och barnavårdsartiklar av plast som säljs i Luleå kommun ska inte innehålla följande ftalater: DEHP, DBP, BBP, DINP, DIDP, DNOP. Försäljare av leksaker och barnavårdsartiklar ska vara medvetna om gällande regler.

Metod

Information om bestämmelserna sammanställs och skickas ut till detaljhandeln (leksakeraffärer m fl.). Ett mindre antal (10 stycken) väljs ut för inspektion och provtagning/analys sker av några utvalda produkter. Antalet analyser kan bli fler än 10 eftersom det ibland behöver göras mer än en analys av en produkt om man bedömer att det kan vara så att ftalathalten varierar i produkten (t ex olika plastdelar).

Avgränsning

Tio leksaksaffärer och andra som säljer leksaker och barnavårdsartiklar väljs ut för inspektion och provtagning (se bilaga). Verksamheter som tidigare under 2006 inspekterats med avseende på kemiska produkter eller kosmetiska och hygieniska produkter ska inte väljas.

Transportbehov

Extra bil kommer troligen inte att behövas.

Total tidsåtgång

Förberedelse:	0,05
Genomförande:	0,5
Avslut:	0,05

Kostnader

Analyskostnader (exkl moms)
Inköp av leksaker/barnavårdsartiklar för provtagning

Kronor

26 400
3 000

Intäkter

Tillsynsavgifter

Kronor

6 000

Granskad och godkänd

Datum: 2006-10-04

Maria Mattsson
Projektledare

Mats-Åke Bygdemark
Chef/uppdragsgivare

UPPFÖLJNING AV EKONOMI, TID OCH ARBETSSÄTT**Verklig tidsåtgång:**

Förberedelse: _____

Genomförande: _____

Avslut: _____

Verklig kostnad: _____

Verklig intäkt: _____

Arbetsätt: _____

Kommentarer: _____

Projektledarens signatur och datum

Checklista för inspektion och provtagning av ftalater i leksaker och barnvårdsartiklar

Administrativa uppgifter

Datum:	Restid:	Insptid:	För/efterarbete:
Företag:		Fastighetsbeteckning:	
Adress:		Telefonnummer:	
Närvarande:		Typ av verksamhet: (t ex. leksaksaffär, presentbutik, livsmedelsaffär):	
Faktureringsadress:			
Organisationsnummer			

Uppgifter om verksamheten

<p>Ansvar för inköp av leksaker</p> <p>↑ Verksamheten ansvarar själv för inköp/upphandling av de leksaker/barnvårdsartiklar som säljs.</p> <p>↑ Upphandling/inköp sker av annan (t ex centralt i organisationen). Ange hur: _____</p> <p>_____</p>
<p>Kunskap om ftalatinnehåll</p> <p>Finns kunskap på företaget om aktuell lagstiftning gällande ftalater? ↑ Ja ↑ Nej Beskriv: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>- Hur har det kontrollerats att de produkter (leksaker/barnvårdsartiklar) som säljs inte innehåller ftalater?</p> <p>↑ Vet ej</p> <p>↑ Det har inte kontrollerats</p> <p>↑ Det ansvarar någon annan för (vem?) _____</p> <p>↑ Krav/frågor angående ftalater har ställts till leverantörer</p> <p>↑ Annat sätt (beskriv hur): _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

Provtagning

Provtyp (t ex barbiedocka, badleksaker, o s v) OBS! Minsta provmängd är 50 gram!	Kostnad för provet (inköp)
Uppgifter om provet:	
↑ Leksak	
↑ Barnavårdsartikel	
↑ Avsedd för barn under tre år och kan stoppas i munnen (Nuvarande bestämmelser gäller, omfattas också av kommande EU-regler)	
↑ Ej avsedd för barn under tre år, <u>kan inte</u> stoppas i munnen. (Omfattas av kommande EU-regler)	
↑ Ej avsedd för barn under tre år, <u>kan</u> stoppas i munnen. (Omfattas av kommande EU-regler)	
Fotografera leksaken/barnavårdsartikeln innan den skickas iväg för analys! Spara eventuell förpackning!	

Resultat av provtagning:

Analysresultat.
↑ Provet innehåller inte ftalater
↑ Provet innehåller följande ftalater:
↑ DEHP _____ vikt %
↑ DBP _____ vikt %
↑ BBP _____ vikt %
↑ DINP _____ vikt %
↑ DIDP _____ vikt %
↑ DNOP _____ vikt %
↑ _____ vikt %
↑ _____ vikt %
↑ _____ vikt %
↑ _____ vikt %

Bedömning:

↑ Leksaken/barnavårdsartikeln uppfyller både nuvarande och kommande regler avseende ftalater
↑ Leksaken/barnavårdsartikeln <u>uppfyller inte</u> nu gällande bestämmelser
↑ Leksaken/barnavårdsartikeln <u>uppfyller inte</u> kommande EU-regler

Åtgärder:

↑ Inspektionsrapport: krav på åtgärder, ev föreläggande/förbud, Dnr _____
↑ Inspektionsrapport: utan anmärkning, inga krav på åtgärder, Dnr _____